

SUN'IY INTELLEKTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI

Suhrob O'rolboyev

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Iqtisodiyot” fakultetining 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *Sun'iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy iqtisodiyotga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirish jarayonlari, mehnat unumdorligiga ta'siri, xarajatlarni kamaytirish imkoniyatlari hamda yangi ish o'rinlari yaratishdagi roli yoritilgan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellektning innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikni oshirishdagi ahamiyati ko'rsatib beriladi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, raqamli iqtisodiyot, avtomatlashtirish, mehnat unumdorligi, innovatsiya, texnologik taraqqiyot, algoritmlar, robototexnika, moliya sektori, ishlab chiqarish, xizmatlar sohasi, samaradorlik, startaplar, investitsiyalar.*

Raqamli va zamonaviy rivojlanib borilayotgan bu davrda sun'iy intellektsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, sun'iy intellektni inson har bir kundalik hayotida foydalanib, o'z ish samaradorligini oshirib kelmoqda. Sun'iy intellekt (SI) zamonaviy iqtisodiyotni tubdan o'zgartirib, samaradorlikni oshirish va yangi daromad manbalarini yaratishda asosiy drayverga aylanmoqda. Tadqiqotlarga ko'ra, SI global yalpi ichki mahsulotni (YaIM) **26% gacha** oshirishi mumkin. Bunday samaradorlikni barcha sohalarda qo'llanilib, zamonaviy texnologiyalar bilan ish sifati va mehnat bozorida namunali o'rin olishiga sabab ham bo'lib kelmoqda. Bunday samaradorlikni oshirish yo'llarini iqtisodiyot sohasida ham qo'llanilib kelmoqda va iqtisodiyot sohasida ijobiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Sun'iy intellekt orqali ishlab chiqarish sifatini oshirish, biznes qarorlarini qabul qilish, xizmat ko'rsatish sohasini yaxshilash marketing strategiyalarini yanada optimallashtirish mumkin bo'lib kelmoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalari iqtisodiyotni yanada samaraliroq qilishga

yordam beradi. Masalan, sun'iy intellekt yordamida turli sohalarda jarayonlar avtomatlashtiriladi: moliyaviy xizmatlarda firibgarlikni aniqlash va xavflarni tahlil qilish, chakana savdoda mahsulot tavsiyalarini taqdim etish, sog'liqni saqlash sohasidagi kasalliklarni erta aniqlash. Ushbu texnologiyalar nafaqat jarayonlarni tezlashtiradi, balki inson xatolarini ham kamaytiradi.

Zamonaviy iqtisodiyotda texnologik taraqqiyot asosiy harakatlantiruvchi kuch hisoblanadi. So'nggi yillarda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi iqtisodiy tizimlarda tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Sun'iy intellekt katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, prognozlash va qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. Bu esa korxonalar va tashkilotlar faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Sun'iy intellektning iqtisodiyotga ta'siri, avvalo, ishlab chiqarish jarayonlarida namoyon bo'ladi. Avtomatlashtirilgan tizimlar va robototexnika yordamida mahsulot ishlab chiqarish tezligi oshib, inson omilidan kelib chiqadigan xatolar kamayadi. Natijada ishlab chiqarish tannarxi pasayadi va mahsulot sifati yaxshilanadi. Bu esa ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Moliya sektorida sun'iy intellekt kredit risklarini baholash, firibgarlikni aniqlash va investitsion strategiyalarni ishlab chiqishda keng qo'llanilmoqda. Banklar va moliyaviy tashkilotlar AI yordamida mijozlarning to'lov qobiliyatini aniqroq prognoz qilmoqda hamda xizmat ko'rsatish jarayonini tezlashtirmoqda. Bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Savdo va xizmat ko'rsatish sohasida sun'iy intellekt iste'molchilar xatti-harakatini tahlil qilib, shaxsiylashtirilgan takliflar yaratish imkonini bermoqda. Onlayn platformalarda tavsiya tizimlari savdo hajmini oshirib, marketing samaradorligini kuchaytiradi. Logistika sohasida esa AI yuk tashish yo'nalishlarini optimallashtirib, vaqt va xarajatlarni tejaydi.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt mehnat bozoriga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ayrim an'anaviy kasblar qisqarishi mumkin bo'lsa-da, yangi kasb va mutaxassisliklar — data-analitik, AI-muhandis, kiberxavfsizlik mutaxassisi kabi

yoʻnalishlar shakllanmoqda. Bu esa taʼlim tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Oʻzbekiston sharoitida ham raqamli iqtisodiyot va sunʼiy intellekt texnologiyalarini joriy etish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylangan. Raqamlashtirish jarayonlari davlat boshqaruvi, soliq tizimi, bank sektori va tadbirkorlik faoliyatida samaradorlikni oshirmoqda. Kelgusida sunʼiy intellektdan keng foydalanish milliy iqtisodiyotning barqaror oʻsishini taʼminlashda muhim rol oʻynaydi.

Xulosa qilib aytganda, sunʼiy intellekt zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanmoqda. U ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi, yangi imkoniyatlar yaratadi va innovatsion rivojlanishni tezlashtiradi. Shuning uchun ham sunʼiy intellektni rivojlantirish va undan oqilona foydalanish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli Oʻzbekiston – 2030” strategiyasi. – Toshkent, 2020.
2. Akbarova S. Importance of Developing Economic Competencies in Students //Economic Development and Analysis. – T. 2. – №. 11. – C. 73-78.
3. Jalolov T. S. IQTISODIY MODELLASHTIRISHDA SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH //Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies. – 2024. – T. 1. – №. 3. – C. 44-49.
4. World Economic Forum. The Future of Jobs Report. – 2023.
5. Suyundukov S. SUN'IIY INTELLEKT VA UNING KELAJAKDAGI O 'RNI //ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ. – 2026. – №. 69-3 (том 5).